

Voortgezet onderwijs terug naar normaal: wat wordt er van scholen verwacht in het nieuwe schooljaar?

Fysiek onderwijs op school is weer de norm

In aanloop naar het nieuwe schooljaar, schooljaar 2020/2021, komt de vraag op hoe om te gaan met (een combinatie van) fysiek onderwijs en afstandsonderwijs, nadat dit in verband met de coronamaatregelen gedurende een lange periode noodzaak was. Het uitgangspunt van het Ministerie van OCW, de Inspectie en de VO-raad is dat – als de situatie wat betreft corona dat toestaat – direct vanaf het begin van het volgende schooljaar dat fysiek onderwijs op school weer de norm is. Afstandsonderwijs kan daarbij een alternatief zijn voor leerlingen die tijdelijk niet op school onderwijs kunnen volgen en kan in aanvulling daarop mogelijkheden bieden tot maatwerk. Ook voor onverhoopte situaties waarbij er tijdelijk strengere coronamaatregelen nodig zijn, kan een vorm van afstandsonderwijs een acceptabel alternatief zijn voor volledige lesuitval.

Belang van fysieke aanwezigheid van leerlingen op school

Niet alleen voor het leerproces, maar ook voor een gezonde sociaal-emotionele ontwikkeling van jongeren is het funest als de abnormale situatie, waarin leerlingen vaak maar één of enkele dagen per week enkele lessen op school kunnen volgen en waarbij zij voortdurend afstand moeten houden, te lang blijft duren. Voor iedereen, maar zeker ook voor tieners, is de mogelijkheid tot gewone interactie en van normale sociale contacten essentieel. De school is niet alleen de plek waar leerlingen kennis en vaardigheden verwerven en zich voorbereiden op examens, maar ook de plek waar zij in een veilige omgeving zichzelf, elkaar en de wereld om hen heen kunnen ontdekken. Dit is een kernopdracht van het onderwijs en dus van alle scholen. OCW en de Inspectie hanteren daarom als uitgangspunt dat alle VO-leerlingen zo snel mogelijk het gehele onderwijsprogramma¹ weer gewoon op school, en in principe weer van hun eigen leraren moeten kunnen volgen. We gaan ervanuit dat scholen optimaal gebruik maken van de ruimte die er is om onderwijs *op school* te realiseren, gegeven de op dat moment geldende restricties en de (praktische) mogelijkheden die deze restricties een school in haar specifieke situatie bieden, en zich desgevraagd steeds kunnen verantwoorden over de invulling van het onderwijs.

Verantwoorden van gemaakte keuzes over anders dan fysiek onderwijs

De afgelopen maanden is gebleken dat de wijze waarop scholen omgingen met alternatieve invullingen van de onderwijstijd (te) verschillend was. De ene school is er beter in geslaagd dan de andere school om een goede invulling mix van fysiek en afstandsonderwijs te realiseren. Dat werkt kansenongelijkheid in de hand en kan voor leerlingen erg demotiverend zijn. Scholen moeten het altijd kunnen verantwoorden als leerlingen tijdelijk *niet* naar school kunnen of bepaalde lessen *niet* op school kunnen of behoeven te volgen ('pas toe of leg uit'). Aan de inspectie, aan de medezeggenschapsraad en aan ouders moeten zij desgevraagd steeds kunnen uitleggen dat zij met de gemaakte keuzes zoveel mogelijk in het belang van hun leerlingen (en leraren) hebben gehandeld.

Uitgangspunten voor onderwijstijd en verantwoorde inzet van afstandsonderwijs

Afstandsonderwijs is op grond van de huidige wet- en regelgeving ook nu al onder bepaalde voorwaarden mogelijk, als aanvulling op het reguliere, op school verzorgde, onderwijs. Als scholen daar in het volgende schooljaar mee willen doorgaan, is dat mogelijk. Daarbij gelden dan dezelfde voorwaarden als degenen die in algemene zin gelden voor onderwijstijd in het voortgezet onderwijs. Er wordt uitgegaan van een aantal uitgangspunten:

¹ Onderwijsactiviteiten als (beroepsgerichte of maatschappelijke) stages en excursies vinden uiteraard wel buiten school plaats.

1. Mede gezien de socialiserende functie van het funderend onderwijs (een kernopdracht van elke school) is het uitgangspunt dat het onderwijs plaats vindt op school. Dat betekent dat elke leerling alle dagen waarop onderwijs verzorgd moet worden (in het VO zijn dit ten minste 189 schooldagen per schooljaar) in beginsel al het voor hem of haar georganiseerde en verplichte onderwijs daadwerkelijk op school moet *kunnen* volgen. Dit onderwijs wordt in principe verzorgd door of onder verantwoordelijkheid van zijn of haar 'eigen', daarvoor bevoegde, leraren. Uitgangspunt is daarom ook dat alle leraren op school zijn om het onderwijs te verzorgen en contact te kunnen hebben met de leerlingen. Waar dat op medische indicatie niet mogelijk of wenselijk is, maken werkgever en werknemer afspraken over hoe en wanneer de uitvallende lessen dan verzorgd worden. Nota bene: excursies, stages e.d. vinden uiteraard wel buiten school plaats.
2. De school (in casu de leraren in samenspraak met de schoolleiding) bepaalt, gegeven de wettelijke kaders ten aanzien van het curriculum, welk onderwijs (dus ook: hoeveel uur) voor welke leerlingen verplicht is. Alle leerlingen moeten een programma *kunnen* volgen dat voldoet aan de wettelijke urennormen voor dat programma (3700 uur vmbo, 4700 uur havo, 5700 uur vwo), maar dat mag voor elke leerling ook meer of minder zijn (maatwerk onderwijstijd). Leidend is dat het programma dat een leerling daadwerkelijk volgt voor die leerling van voldoende omvang is om zich de lesstof goed eigen te maken.²
3. De school (in casu de leraren in samenspraak met de schoolleiding) *kán* bepalen dat *een deel* van de lessen *óók* via afstandsonderwijs aangeboden wordt en gevolgd kan worden. Indachtig het uitgangspunt van autonomie van scholen en professionele ruimte van leraren is dit nadrukkelijk de eigen professionele keuze: afstandsonderwijs kan niet bijvoorbeeld door individuele ouders worden afgedwongen als het onderwijsprogramma op de fysieke schoollocatie wordt verzorgd. Een school of leraar kan er dus ook voor kiezen bewust géén afstandsonderwijs aan te bieden (helemaal niet, of niet elk vak of niet elke leraar). En zoals gezegd: uitgangspunt is dat leerling het onderwijs op school moeten kunnen volgen, afstandsonderwijs is een aanvulling daarop of een tijdelijk alternatief.

Definitie / criteria toegestaan afstandsonderwijs

De wet- en regelgeving die voor het onderwijs op school geldt (waarbij bestuur en school zicht en grip hebben op de kwaliteit van het (afstands-)onderwijs),³ geldt onverkort ook wanneer ervoor wordt gekozen om een deel van de onderwijstijd via afstandsonderwijs te (blijven) aanbieden. Dit afstandsonderwijs moet voldoen aan de volgende voorwaarden, die gezamenlijk een definitie vormen van wat in het voortgezet onderwijs kan worden gezien als toegestaan afstandsonderwijs:

1. Het afstandsonderwijs wordt gepland en uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van (het bevoegd gezag van) de school waar de leerling staat ingeschreven;
2. Het afstandsonderwijs wordt uitgevoerd en verzorgd door of onder verantwoordelijkheid van een voor het desbetreffende vak bevoegde docent van de eigen school, die *tijdens* het afstandsonderwijs moet kunnen interveniëren in het leerproces van de leerling en moet kunnen toezien op het niet-verzuimen van het (afstands-)onderwijs;
3. De medezeggenschap moet ermee hebben ingestemd dat een deel van de onderwijstijd met afstandsonderwijs wordt ingevuld.

² In schooljaar 2019/2020 zijn vanwege de coronamaatregelen veel lessen en ook veel lesdagen uitgevallen, aanvankelijk ook zonder dat er met afstandsonderwijs een alternatieve invulling werd aangeboden. Hoewel het wenselijk is dat hierdoor ontstane leerachterstanden worden ingehaald, is het niet verplicht de in vorig schooljaar uitgevallen uren of dagen later alsnog in te halen.

³ Zie bijvoorbeeld de discussienotitie over onderwijstijd in het voortgezet onderwijs op <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2015/10/27/wat-telt-mee-als-onderwijstijd>

Als afstandsonderwijs aan deze criteria voldoet, telt het in beginsel op dezelfde manier mee voor het bepalen of er is voldaan aan de wettelijke urennormen als een reguliere les op school. Een les van 50 minuten via afstandsonderwijs telt met andere woorden evenveel mee als een les van 50 minuten op school. Gezien de aard van afstandsonderwijs en de daarmee samenhangende (veelal wat kortere) aandachtspanne van leerlingen is het daarbij denkbaar dat zo'n les anders wordt ingevuld (met enkele korte pauzes bijvoorbeeld) dan een gewone les in de klas.

Leren van elkaar

Met afstandsonderwijs was vóór de coronacrisis nog relatief weinig ervaring opgedaan. In de circa vier maanden dat er nu noodzakelijkerwijs volop mee gewerkt is en wordt, is heel veel ervaring opgedaan, zowel over wat werkt als over wat niet werkt. Om scholen en leraren te ondersteunen bij het vormgeven van kwalitatief goed onderwijs dat voldoet aan bovengenoemde drie criteria zullen de ervaringen die de afgelopen periode met afstandsonderwijs zijn opgedaan worden geïnventariseerd en gedeeld, onder meer via www.lesopafstand.nl en www.weernaarschool.nl.